

Bojová umění

Úvod do předmětu, výklad pojmů

Struktura předmětu

- Vývoj bojových umění a bojových/úpolových činností
- Obecná teorie bojových umění
- Teorie jednotlivých bojových umění
  - Japonská bojová umění
- Související předměty
  - Dějiny sportu
  - Box
  - Zápas
  - Džúdó
  - Karate
  - Aikidó

Struktura předmětu

- Ukončen ústní zkouškou
  - Obecná otázka z teorie bojových umění
  - Znalost teorie jednotlivých bojových umění

- Znalosti (fakta, data, reálie)
- Interpretace

Studijní materiály

- Přednášky
- Literatura podle seznamu
  - Tištěná literatura
  - Elektronické zdroje (včetně odborných časopisů)
- Online zdroje včetně videomateriálů

Studijní literatura

- Reguli, Z. Čihounková, J. [Bojová umění](#)
- Chris Crudelli. [Cesta bojovníka](#)
- Green, T. A. [Martial Arts of the World](#)

- Reguli, Z. *Úpolové sporty*
- Elektronické časopisy, např. [EJMAS](#), [IDO](#), [Archives of Budo](#), [Koryu](#), [Martial Arts Studies](#)
- Publikace a články jednotlivých bojových umění
- Další články ve studijních materiálech, odkazy na webové stránky, videa, dokumenty, atd.

Název bojová umění

Častěji se používá od 1989

Nejednotné chápání:

Asijské systémy

Vše o úpolových sportech

Bojová umění – martial arts

Art:

Umění

Martial:

- Mars, syn Jova (Jupiter) a Juno , manžel Bellony a milenec Venuše (ztotožňován s řeckým Árem)
- bojový, vojenský, válečný, související s bojem a válkou

Pojem bojová umění

- Martial arts (martial ways, fighting arts, fighting sports, combatives)
- Art martiaux
- Kampfkunst
- Artes marciales
- Arti Marziali
- Sztuki walki (sporty walki)
- Borilačke vještine
- боевое искусства (Спортивные единоборства, Боевые единоборства)
- Πολεμικές τέχνες

Bojová umění (definice)

zejména pohybové systémy, které se vyvinuli ze starých způsobů boje, a které se dnes provádějí jako součást životní cesty, pro sport, sebeobranu, nebo je jejich cílem zachování tradice a kulturního dědictví.

Bojová umění a úpoly

- Vše, co se dotýká vedení války
- Techniky, taktika, technologie

Úpoly jsou pohybovými aktivitami, pracují s kontaktem

Bojová umění a úpoly

- Bojová umění

- Úpolové sporty

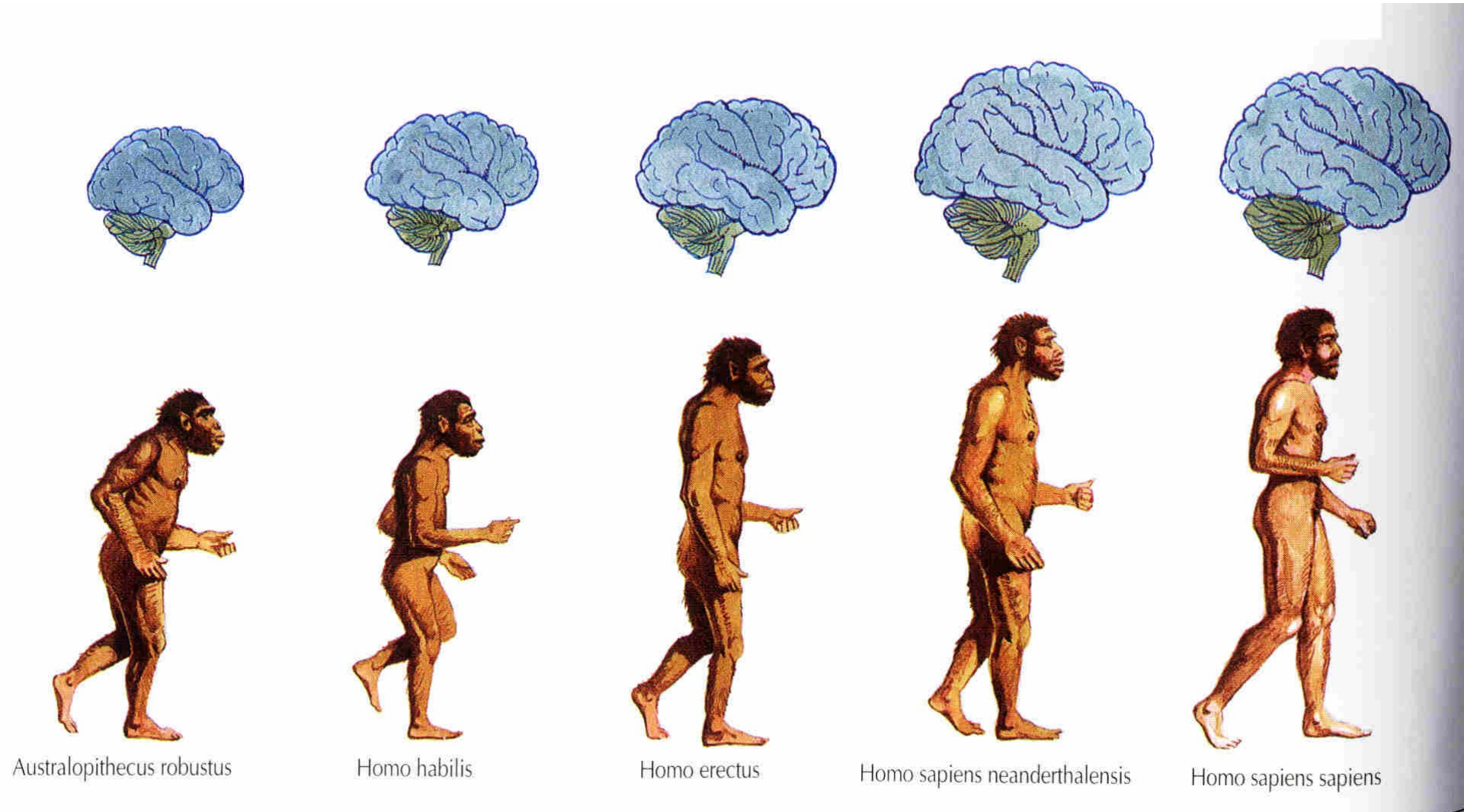
Odborné a populární pojmy

- Úpolové sporty
- Bojová umění
- Bojové sporty

Boj ve vývoji lidstva

- Člověk – lovec
- Člověk – lovná zvěř

- M. Tyrš považoval válku za „matku a roditelku všech téměř cvičení tělesných“.

- Zvyšování fyzické zdatnosti a otužilosti
- Nácvik bojových technik, zacházení se zbraněmi

Prehistorie

Prehistorie bojových činností

Pravěk (3 mil. – cca 3500 př.n.l.)

Úpolové činnosti na počátku lidstva:

- Lov a získávání potravy
- Boj, ochrana rodu
- Tělesná cvičení, hry

- Iniciační obřady
- Bojové činnosti jako startér vývoje lidstva
- Bojové činnosti jako součást fylogeneze člověka

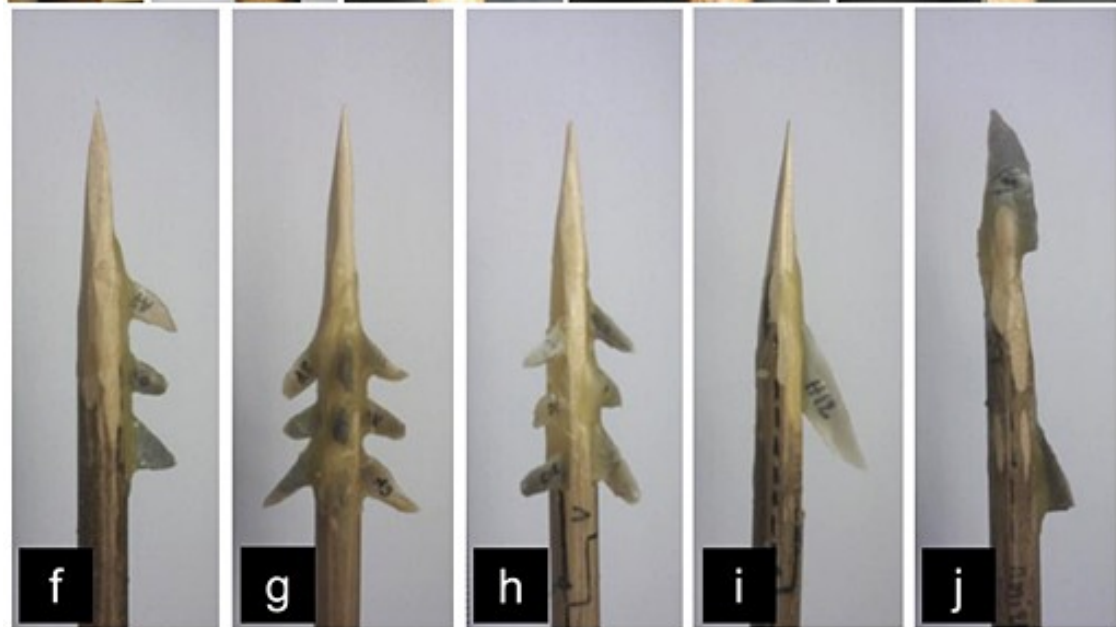
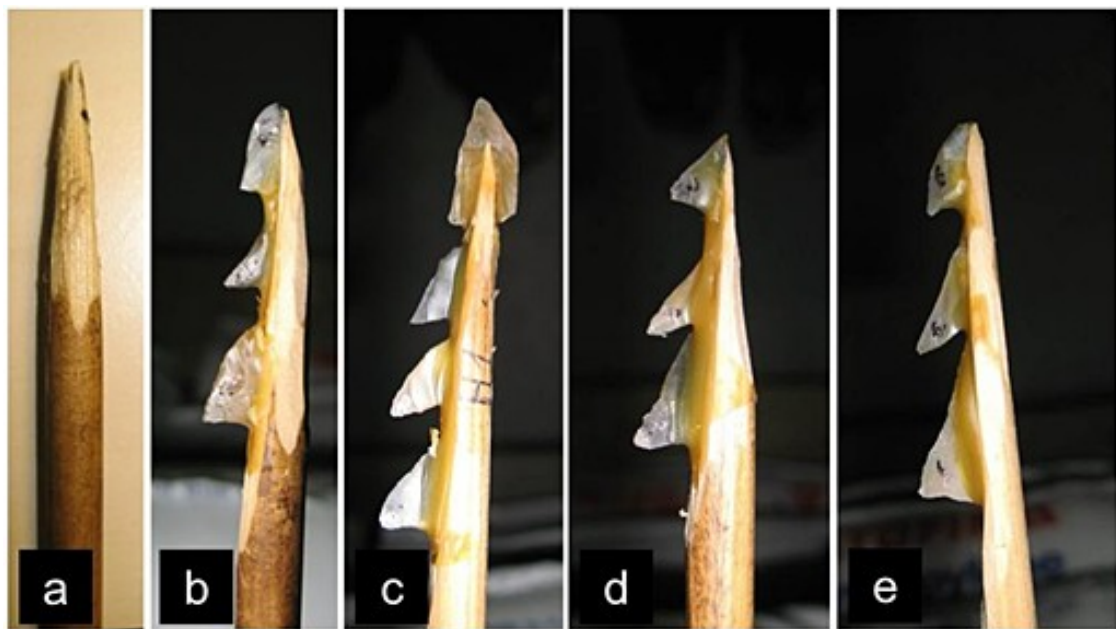
	nástroje	společenství	vedení boje
Homo habilis	Pěstný klín (olduvan), hole	Spolupracující skupina lovců - sběračů	Přepady a frontální útok
Homo erectus	Pěstný klín (acheuléen), hole, oštěp(?)	Skupiny lovců – sběračů, fraternální skupiny	Přepady a frontální útok
Homo sapiens	Různé nástroje, hole, oštěpy	Skupiny lovců – sběračů, fraternální skupiny	Přepady a frontální útok
Homo neanderthalensis	Pěstný klín (moustérien), oštěp	Skupiny lovců – sběračů, sídelní skupiny	Přepady a nájezdy
Homo sapiens sapiens	Různé zbraně úderové a vrhací (vrhač oštěpu), luk?	Skupiny lovců – sběračů, sídelní skupiny	Přepady, frontální útok, nájezdy

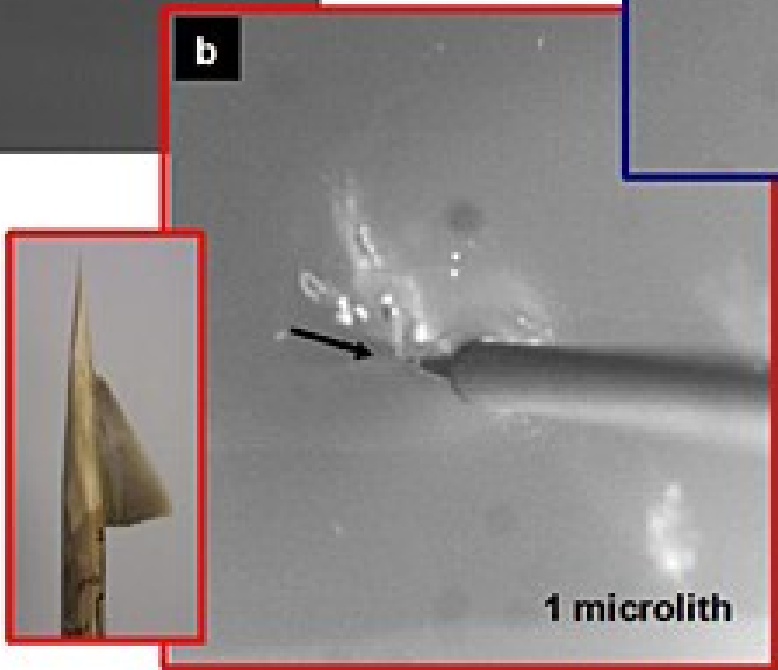
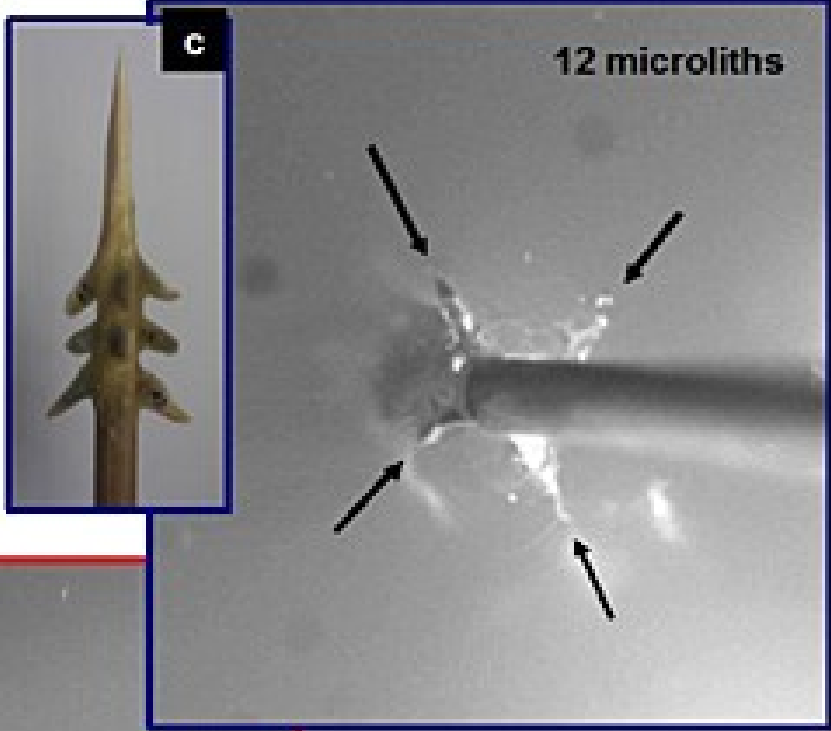
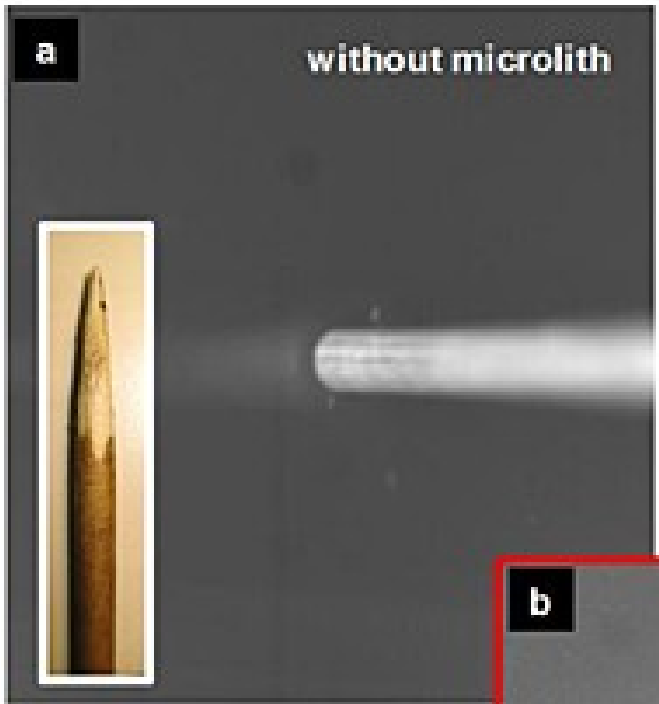

Efektivní dosah zbraní

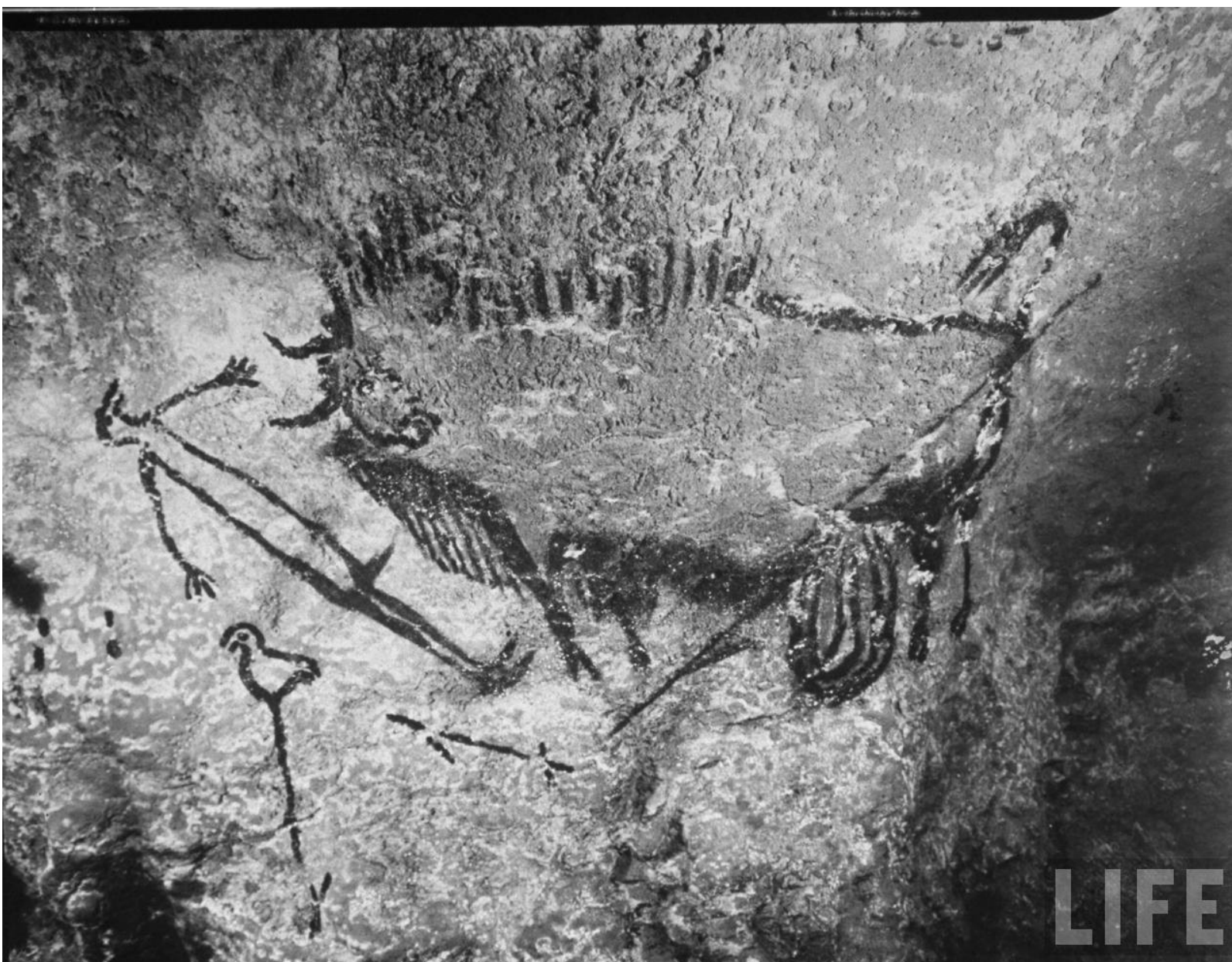
- 2 m kopí
- 25 m oštěp
- 100 m oštěp s [vrhačem](#)
- 120 m luk
- 200 m kompozitní luk

Fotografie z francouzského jeskyňného komplexu v Lascaux

http://www.lascaux.culture.fr/#/fr/02_00.xml

Iniciační obřady

- [Benin](#)
- [Afrika](#)

Války

- Sekulární
- Rituální
- Příklady:
  - Amazonie, kmen Yanomami ([video](#), [pdf](#), [výběr ma](#))
  - Afrika, kmen Mursi ([video](#) 12:30)
  - Namíbie/Botswana, kmen !Kung ([pdf](#))
    - „války“ jsou pozorovány i u některých primátů ([video](#))
  - Znojmo ([video](#))

Lov

- - [persistentní](#) ([vytrvalostní](#)) lov ([video](#))
- Lov ve skupinách umožňoval lovit i velká zvířata
- Lov v evoluci lidstva ([pdf](#))
  - Člověk jako predátor
  - Člověk jako oběť

TABLE 4. Technologies, With Earliest Dates Proposed (ya = years ago), Area Where Found, and Probable Effects the Innovation Had

Trait	Earliest Evidence	Where	Probable Effect
Iron	3500 ya ⁶⁰	South-West Asia	Time saving in arrow making, axes, more trade
Poison	11,000 ya, cited in ⁸⁴	Zambia	Fast killing of large game by lone hunter, more meat
Bow (see arrow points)	11,000 ya ⁶¹	Germany	Effective killing at a distance
Spear thrower	17,000 ya ⁶²	France	Uni-male hunting, killing at a distance, more meat
Nets	22–29,000 ya ⁸⁵	Czech Republic	Bi-sexual hunting, effective fishing
Microoliths (arrow points), bows implied	65–70,000 ya ^{86–88}	Tanzania South Africa	Effective killing at a distance, uni-male hunting, more meat
Fishing harpoons	75,000 ⁸⁸ 80,000 ya ⁸⁹	Congo	Greater male contribution to diet, lower mobility
Shellfish	125,000 ya ⁹⁰	South Africa	Coastal niche
Spears	400,000 ya ⁶³	Germany	Hunting of larger game, before this mostly scavenging, more meat, and better defense
Fire	790,000 ⁹¹ 1.6 mya ⁹²	Israel Africa	Protection from predators, lower mortality, warmth, cooking
Acheulean handaxe, cleaver	1.7 mya ⁹³	East Africa	Butchering, more meat, or opening beehives to get more honey
Oldowan chopper, hammerstone, scraper	2.6 my ⁹⁴	East Africa	Food processing, scavenging, tool manufacture
Carrying devices	?	Africa	Infant carrying, leather, straw or wooden devices to carry food to a central place
Wooden digging stick?	?	Africa	Digging tubers, thus adaptation to more open habitat, larger home range
Pounding/throwing rocks, hitting and jabbing sticks?	6 my?	Africa	Protection from predators, food processing, preadaptation for more open habitat

Z historie úpolových činností

Starověké civilizace

Archeologický výzkum dokazuje existenci řízeného nácviku úpolů

- Indie
- Mezopotámie
- Egypt
- ...

Z historie úpolových činností

Egypt
3100 př.n.l.

Rukojeť obřadního nože

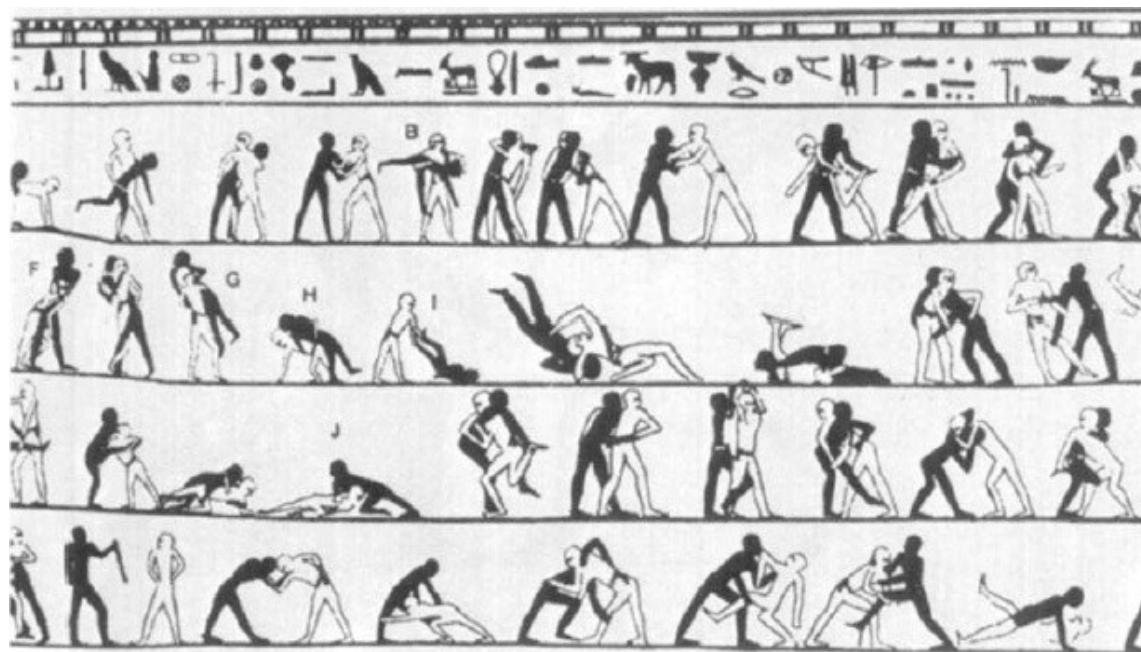
Z historie úpolových činností

Sumer
Naleziště Džafaja u Bagdádu

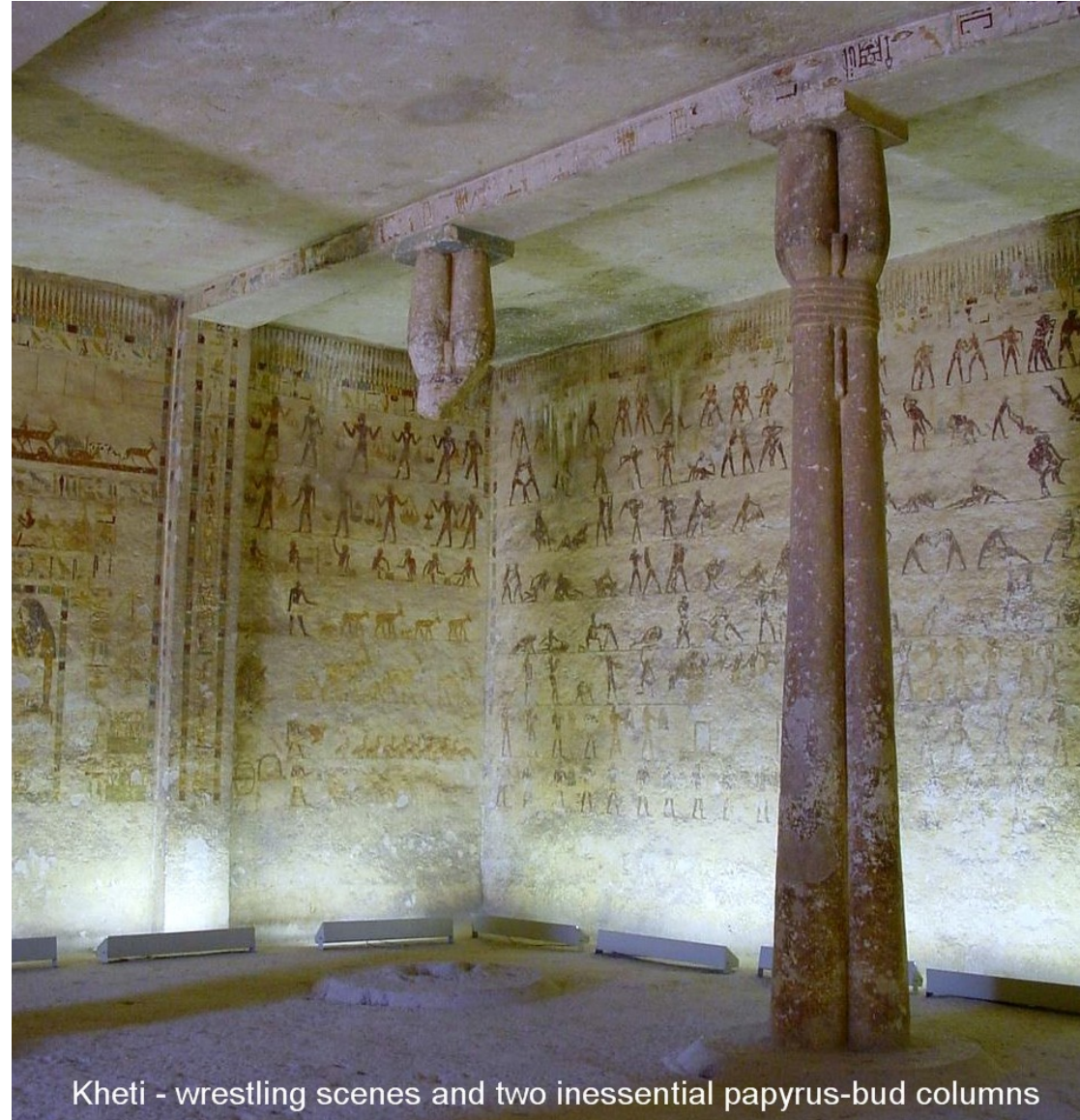
2800 př.n.l.
Bronzová soška

Z historie úpolových činností

Egypt, Ben Hasan
Hrobka prince Chetiho
2050 př.n.l.

Z historie úpolových činností

Kheti - wrestling scenes and two inessential papyrus-bud columns

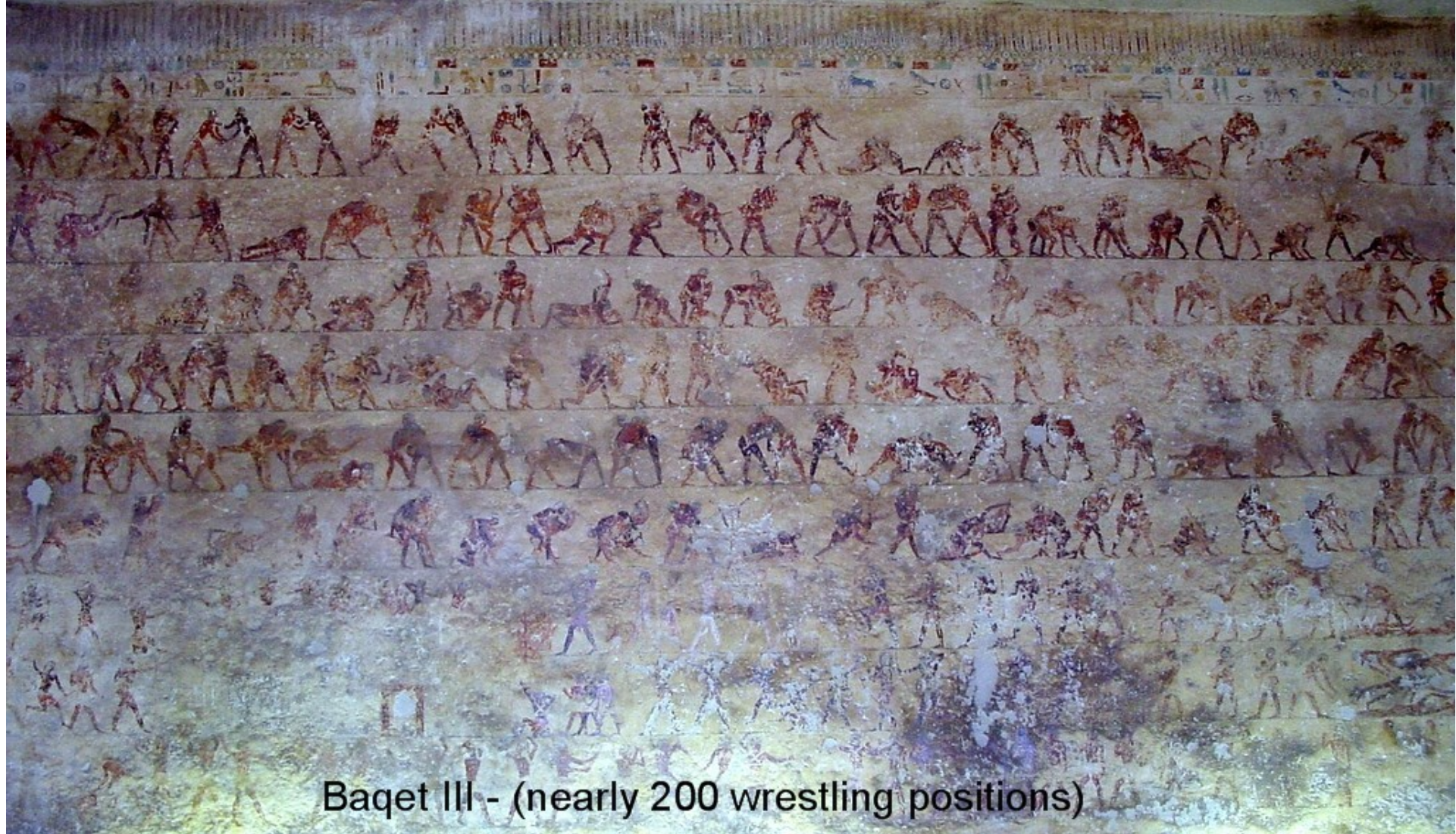

Amenemhet -wrestling and seige

Amenemhet - niche with broken effiges

Baqet III - (nearly 200 wrestling positions)

Knumhotep - wrestling scenes & boats sailing to Abydos

Sociálně – historické aspekty

- Bojovníci – mýtičtí hrdinové
  - Přiznání magických vlastností bojovníkům – hrdinům

Sociálně – historické aspekty

- Bojovníci – mýtičtí hrdinové
  - Přiznání magických vlastností bojovníkům – hrdinům

- Bohové nebo jejich potomci
- Potomek boha a člověka
- Člověk ve spojení s božskou silou (předmětem)

Sociálně – historické aspekty

- Sakralizace – posvěcení boje (i násilí)
  - Potřeba omluvy
    - boží vůle
    - vyšší ideály
    - společenská nevyhnutelnost – sebeochrana)
  - Bojové činnosti jako nedílná součást vzdělání a dobrých mravů

Sakralizace (v průběhu dějin)

- spiritualizace (boj je součástí náboženství, nástrojem božstev)
- ritualizace (boj je součástí iniciačních obřadů, ritualizovaných her, společenských rituálů)
- heroizace (boj je prostředkem k hrdinství)
- nobilitace (boj je společným znakem vyšších vrstev)
- intelektualizace (boj je součástí výchovy)
- humanizace (boj je způsobem rozvoje osobnosti)
- sportizace (boj je sportovní, soutěžní disciplínou)

Úpolové sporty na starořeckých olympijských hrách

708 př. n.l., 18. hry	palé (zápas) palé jako součást pentatlonu (pětiboje)
688 př.n.l., 23. hry	pigmé (box)
648 př.n.l., 33. hry	pankration (všeboj)

Starověké olympijské hry

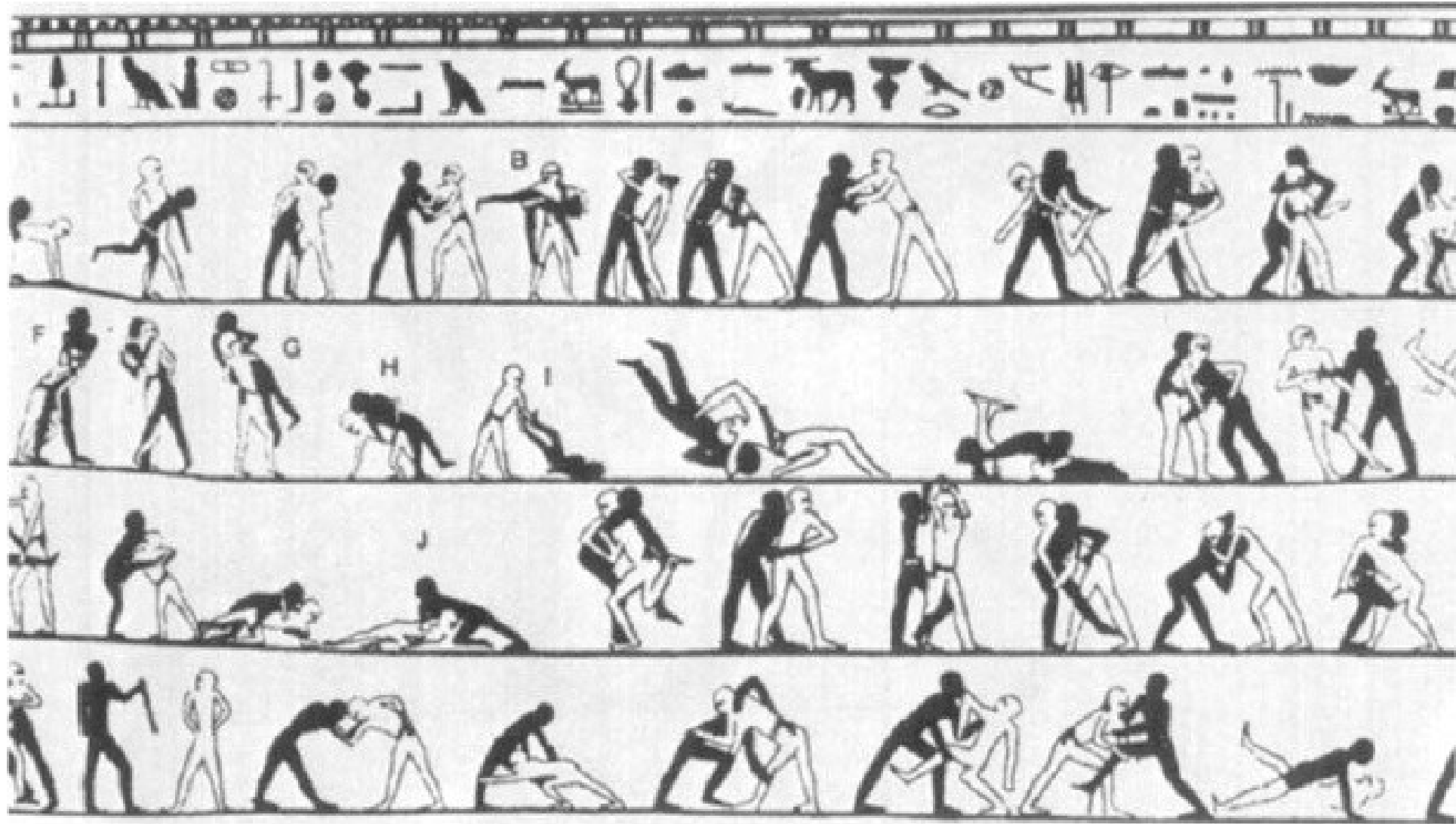
- Individuální soutěže hráli významnou roli ve starověkém Řecku
- Mluvíme o období několika staletí
- Mluvíme o území daleko přesahujícím dnešní Řecko
- Mluvíme o městských státech s různou politikou
- Mluvíme našim jazykem o starořeckých pojmech
- Některá data jsou pouhé domněnky

Důležitá data

- Doba bronzová 2500-1100 pnl.
- Doba tёмna 1100-776 pnl.
- Archaická doba 776-480 pnl.
- Klasická doba 480-323 pnl.
- Helenistická doba 323-146 pnl.
- Římská doba 146 pnl. -

Doba bronzová 2500-1100 pnl.

- 2000 pnl. známé malby v Beni Hasan (Egypt)
- 1600 pnl. Fresky zachycující boxery (Akrotiri, Thera)
- 1500 pnl. Rytiny boxerů (Agia Triada, Kréta)
- 1200 pnl. Mykénské pohřebí slavnosti a hry

Egypt, Beni Hasan
Hrobka prince Chetiho
2050 př.n.l.

Doba temna 1100-776 pnl.

- 884 pnl. první olympijské hry (Eratostenes, cca 300 pnl.)
- 776 pnl. první olympijské hry (Hippias, 400 pnl.)
- 704 pnl. první olympijské hry (Mallwitz, 1988)

Archaická doba 776-480 pnl.

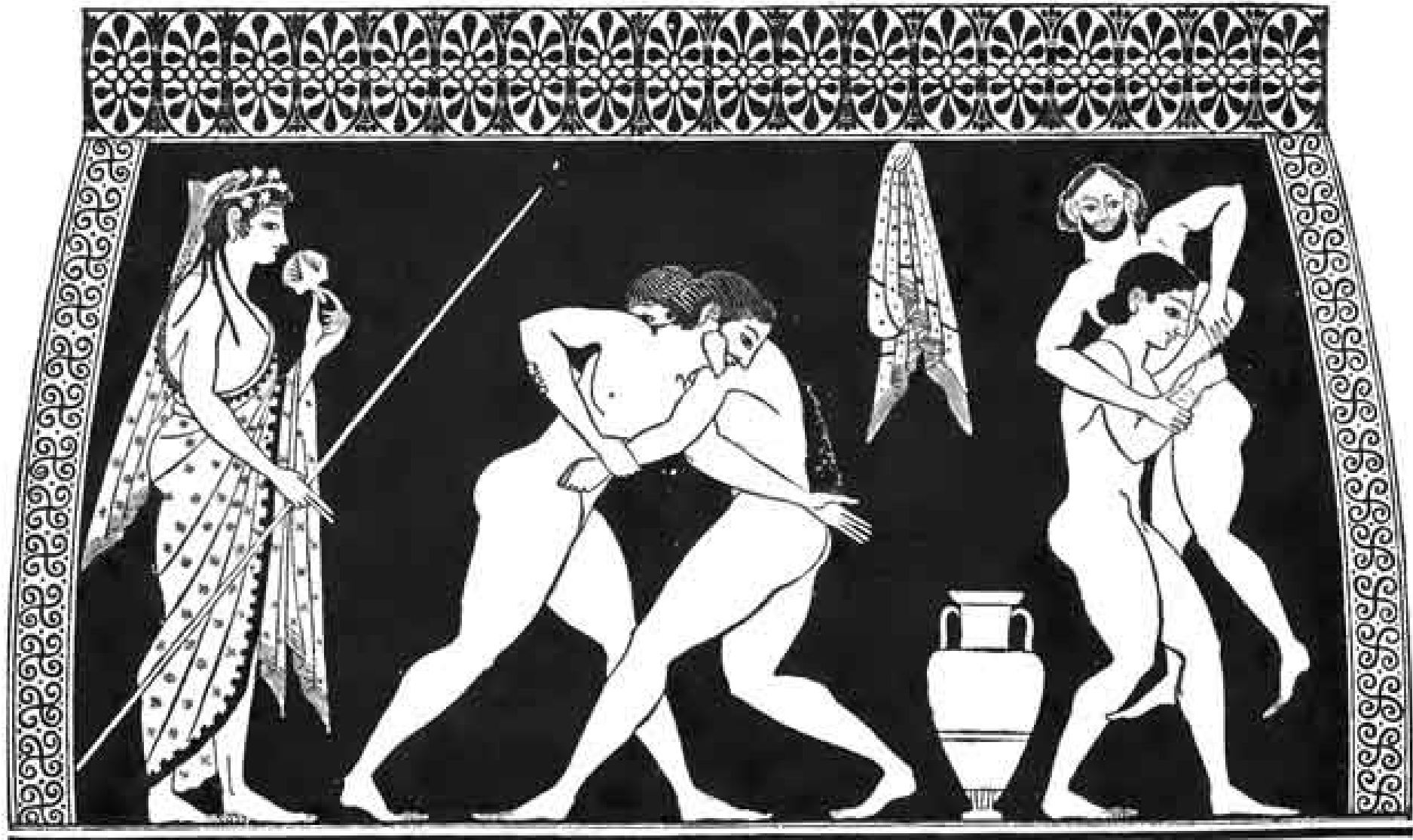
- 760-700 pnl. Homér
- 708 pnl. zápas palé a pentatlon na olympijských hrách
- 688 pnl. box pygmé na olympijských hrách
- 648 pnl. Pankration na olympijských hrách
- 586-582 pnl. Pýtijské hry (Delfy)
- 582 pnl. Istmiské hry
- 580 pnl. Hérine hry

Archaická doba 776-480 pnl.

- 573 pnl. Nemejské hry
- 566 pnl. Panatenajské hry
- 560 pnl. První zmínka o gymnáziu
- 550-450 pnl. zlaté století Řeckého sportu
- 498-446 pnl. Pindarova poezie

Řecko, amfora s malbou od Andocidese
525 př.n.l.

Řecko, amfora s malbou od Andocidese
525 př.n.l.

Klasická doba 480-323 pnl.

- 480-479 pnl. Peržané v Řecku
- 431-404 pnl. Začátek peloponéžské války
- 399 pnl. smrt Sokrata
- 380-323 Alexander Velký

Helenistická doba 323-146 pnl.

- 200 pnl. Pankration pro chlapce

Římská doba

146 pnl. -

- 146 pnl. Řecko se stalo římskou provincií
- 385 nl. Poslední známý vítěz z Olympie
- 393 nl. Theodosius I zakázal pohanské svátky

Celořecké hry

Čtyři nejvýznamnější

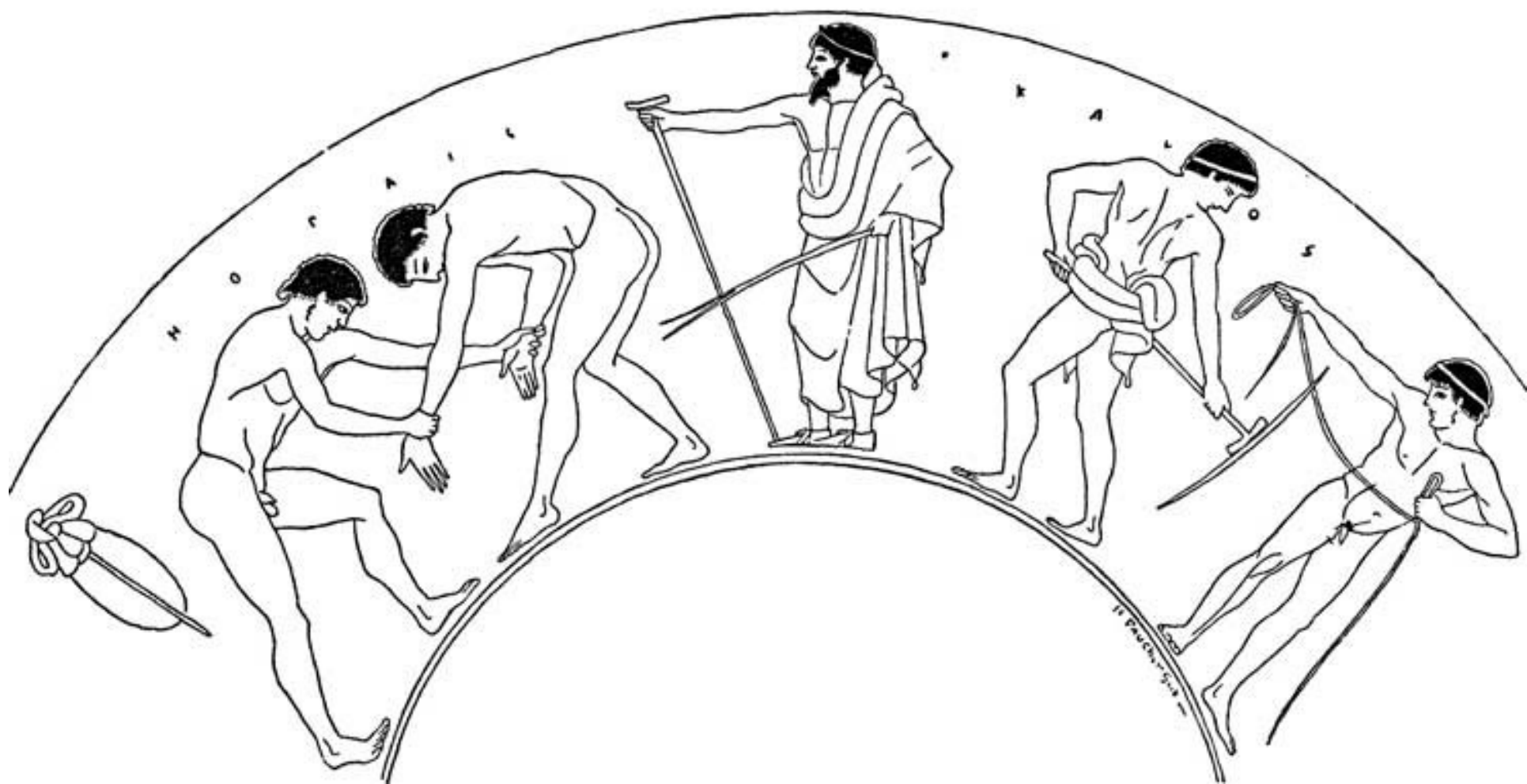
Hry	Místo	Zasvěcení	věvec	Interval	Založení
Olympijské	Olympia	Zeus	olivový	4	776 pnl.
Pýtijské	Delfy	Apolo	vavřínový	4	582 pnl.
Istmijské	Istmia	Poseidon	piniový	2	582 pnl.
Nemejské	Nemea	Zeus	celerový	2	573 pnl.

Sport jako výchova k vojenství/občanství

- Sparta – osobitý přístup (občan – homois)
- Sport - příprava občana, v případě potřeby vojáka
  - Ve Spartě znevažovali sport – jediná tělesná příprava je příprava na válku
- Individuální soutěže s cílem osobního prospěchu (átlon)
  - Týmová práce, skupinový boj

Zápas palé

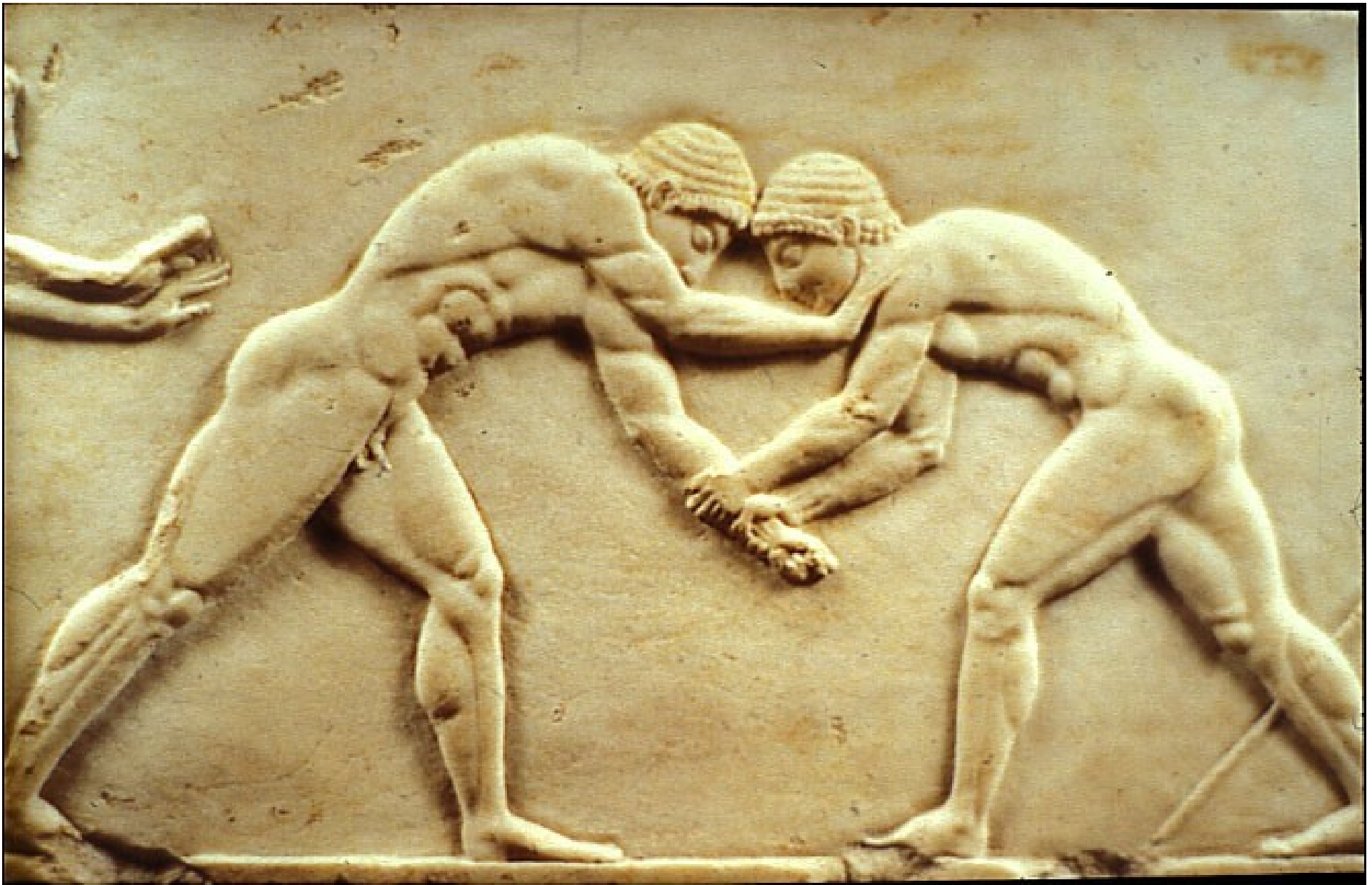

Zápas palé

- Orthia palé – v postoji
  - Vítězství na tři hody (triakter)
- Kato palé – na zemi
  - Donutit soupeře vzdát se, položit ho na zem

113) *Palaestra*, systasis (starting position)

114) Marble relief showing *systasis* in pale

327) Red figure skyphos showing digging up and sprinkling the track

Zápas palé

- Místo, délka střetnutí, úprava atletů, technika
- ([video](#))

meson
echein
=
uchopit
uprostřed

115) Red figure amphora showing
meson echein in pale

116) Red figure psykter showing *meson echein* in pale

117) Black figure kylix with *hellanodiktes* checking knee

118) Red figure psykter showing *trachelizein*

trachelizein = držet šíji

119) Panathenaic amphora showing *hedran strephein*

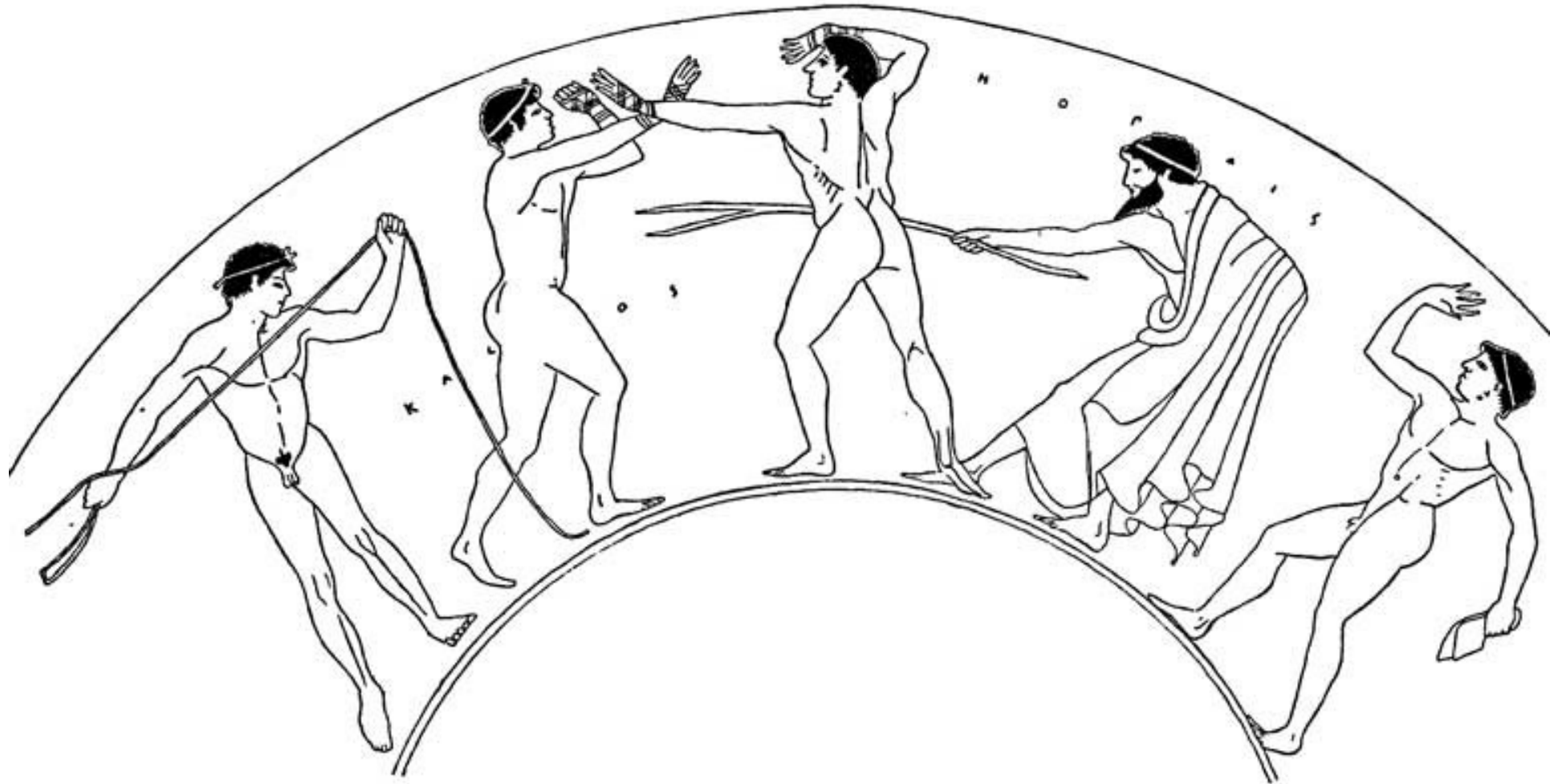
- Hedran strephein = otočit se a sednout

120) Red figure kylix showing "flying mare"

Létající klisna

Box pygmé

Box pygmé

- Himantes (myrmex), oxeis hymantes
  - Caestus je římský objev
  - Tréninkové spherai
- Místo, délka střetnutí, úprava atlétů, technika
  - klimax

Pygmachia – boxerský zápas

121) Black figure amphora showing pygmachia with soft *himantes*
himantes – pásky k zpevnění zápěstí

123) Red figure kylix tondo, preparing to put on the soft *himas*

124) Red figure kylix tondo, tying the soft *himas*

125) Red figure amphora, tying the soft *himas*

Na detailu himantes pověšené na zdi

Místo: skamma

Losování soupeřů

Simultánní postupové zápasy

Použití různých úderů, především
na hlavu

126) Black figure amphora with boxers waiting to fight

127) Panathenaic amphora with boys boxing, each with an offensive closed fist and a defensive open palm

128) Black figure skyphos with boxers out of position

129) Red figure amphora, conceding the victory

130) Panathenaic amphora, conceding the victory,
watched by next boxer and *Hellanodikes*

131) Panathenaic amphora, *Hellanodikēs* flogging boxer (because he is hitting his opponent while he is down?)

132) Panathenaic amphora of 336/5 B.C. with hard *himantes*

Tvrde oxeis himantes

133) Hand of a bronze statue with hard *himas*

Tvrde oxeis himantes

137) Mosaic of boxer with *caestus*, 2nd A.D.

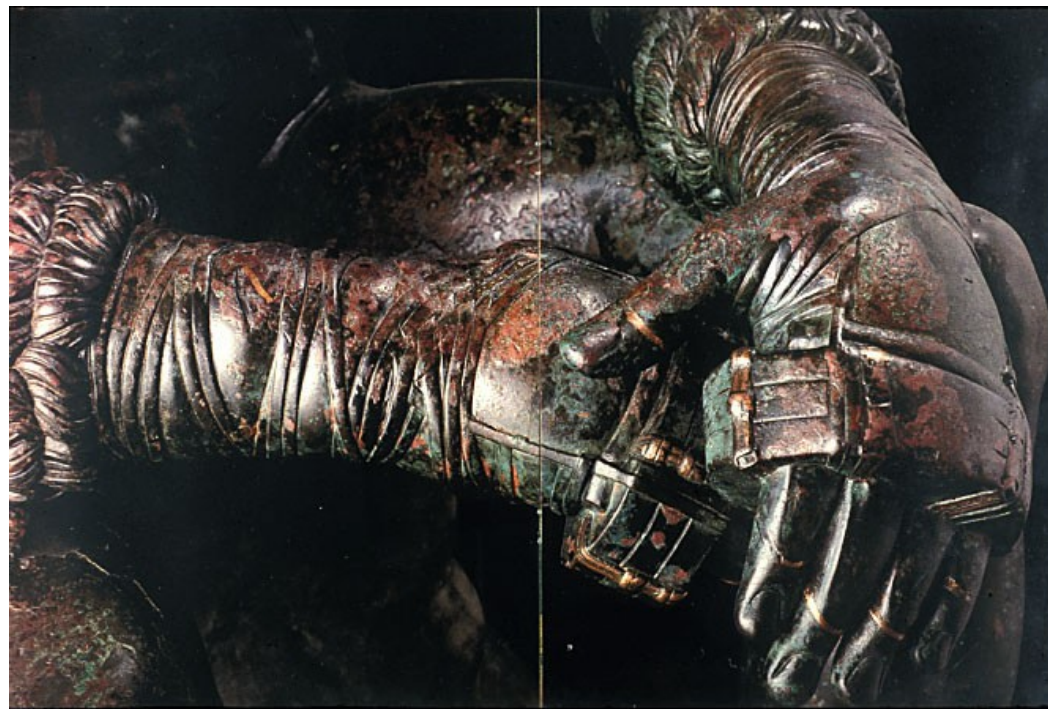

134) Bronze boxer with hard *himantes*

136) Head of bronze boxer with wounds inflicted by *himantes*

Boxerská zranění

135) Detail of hard *himantes* on bronze boxer

122) Bronze head of Satyros of Elis (victor at Olympia 332 and 328 B.C.) by Silanion

Bez váhových kategorií

Zápasníci byli losováni:

efedros = “na místě”
postup bez zápasu

anefedros postup vyhraným zápasem

138) Mosaic of boxer with *caestus*, 1st A.D. (pre-79)

139) Statue of boxer with *caestus* padding on biceps, 3rd A.D.

Římský caestus, boxer (zbraň)

140) Bronze cista showing the Argonauts, including Polydeukes practicing on a *korykos*, ca. 300 B.C.

Korykos, boxerský pytel

141) Kreugas of Epidamnos, "winner"
at Nemea

142) Damoxenos of Syracuse, "loser"
at Nemea

Sochy vítězů (Damoxenos diskvalifikován)

Pankration

143) Pankration, Olympic event in 648 B.C., Roman copy of Greek original of Hellenistic date

Pankration

- Kato pankration – s pokračováním v boji na zemi
- Ano pankration – pouze v postoji

- Místo, délka střetnutí, úprava atlétů, technika

149) Herakles, the first pankratiast, vs. the Nemean Lion, black figure amphora, ca. 520 B.C.

30) Battle of the Lapiths and the Centaurs,
West Pediment, Temple of Zeus at Olympia, ca. 460 B.C

Dovoleno téměř vše:

- Údery
- Kopy
- Hody
- Držení
- Škrčení
- Páky

144) Pankration, rabbit punching,
Panathenaic amphora, 332 B.C.

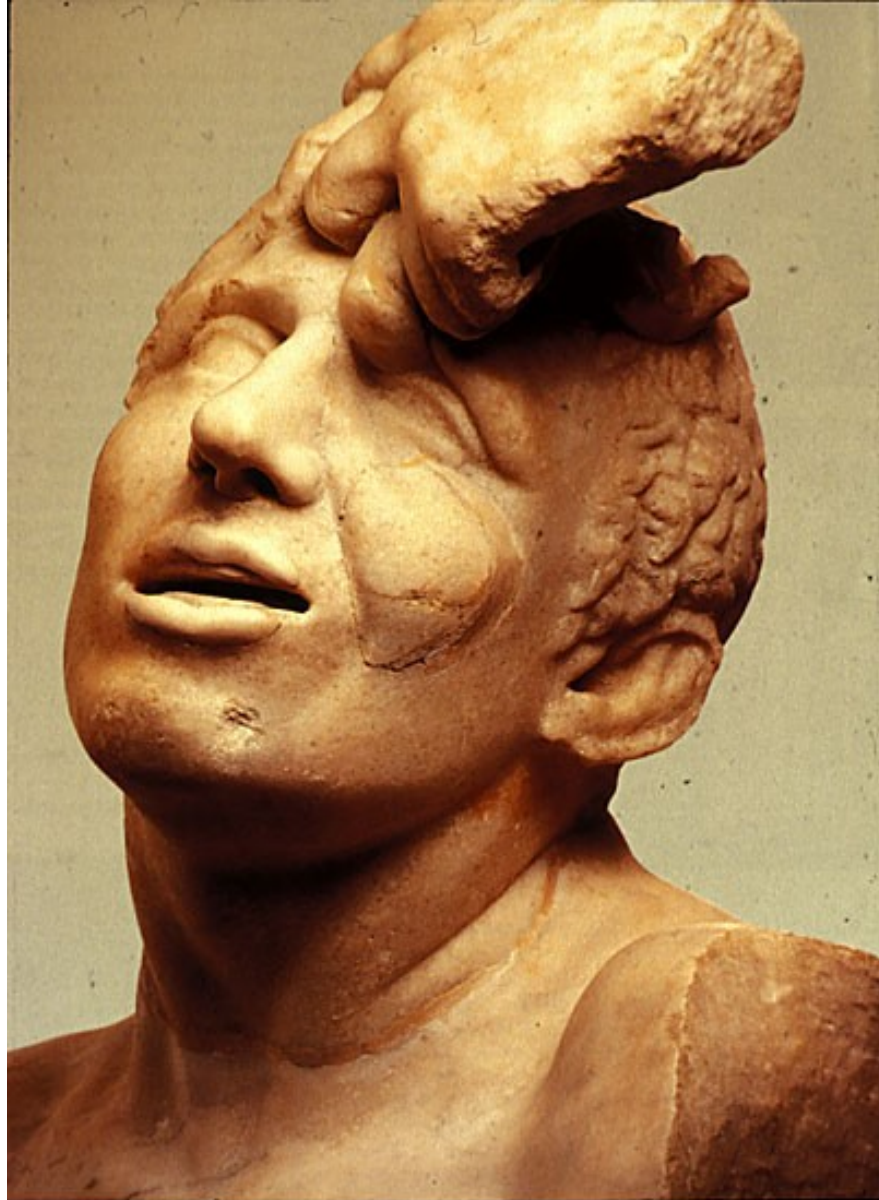

145) Pankration, kicking, Panathenaic amphora, ca. 500 B.C.

146) Bloody pankratiasts, red figure kylix fragment, 500-490 B.C.

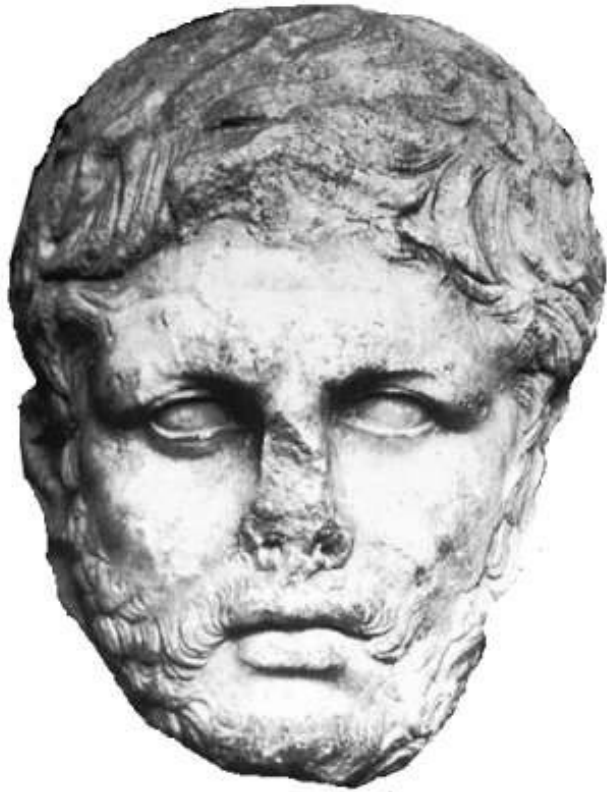

147) Pankration, gouging, Roman copy of Greek original of Hellenistic date

Kousání a dloubání očí bylo zakázáno

148) Pankration, gouging NOT!, red figure
kylix, ca. 490 B.C.

Pausanias saw the statue of [Polydamas](#) at Olympia and wrote (VI, 5, 1) "And he on a high pedestal, the work of Lysippus, greater than all men, except for those called heroes, and of any other race that preceded mankind, and of contemporary men, Polydamas the Nicean is the greatest. Julian the African (Euseb. 93rd Olymp.) wrote: The oversize Polydamas won at the pancration, he who in Persia, in front of King Ochon, naked and unarmed, killed lions, had a duel with three of the fully armed bodyguard of the king, of those called the immortals "and killed them. The same man stopped chariots which were moving at full speed.

Arrachion of Phigalia

A heroic and at the same time tragic event took place at Olympia, when the pankratiast Arrachion from Phigalia died during the game. Arrachion being in a difficult position, when his opponent grabbed his neck, managed to make him raise his hand (the sign of defeat) by twisting his leg, while himself was dying. Arrachion, though dead, was pronounced the winner. He won three times at Olympia (572/568/564 BC).

Řím – úpadek sportu?

Gladiatorské zápasy:

- Profesionalizmus
  - Specializace
  - Brutalizace
-
- Rozvoj vojenství, medicíny
  - Cíle gladiátorských her z hlediska jejich současníků

Řím – úpadek sportu?

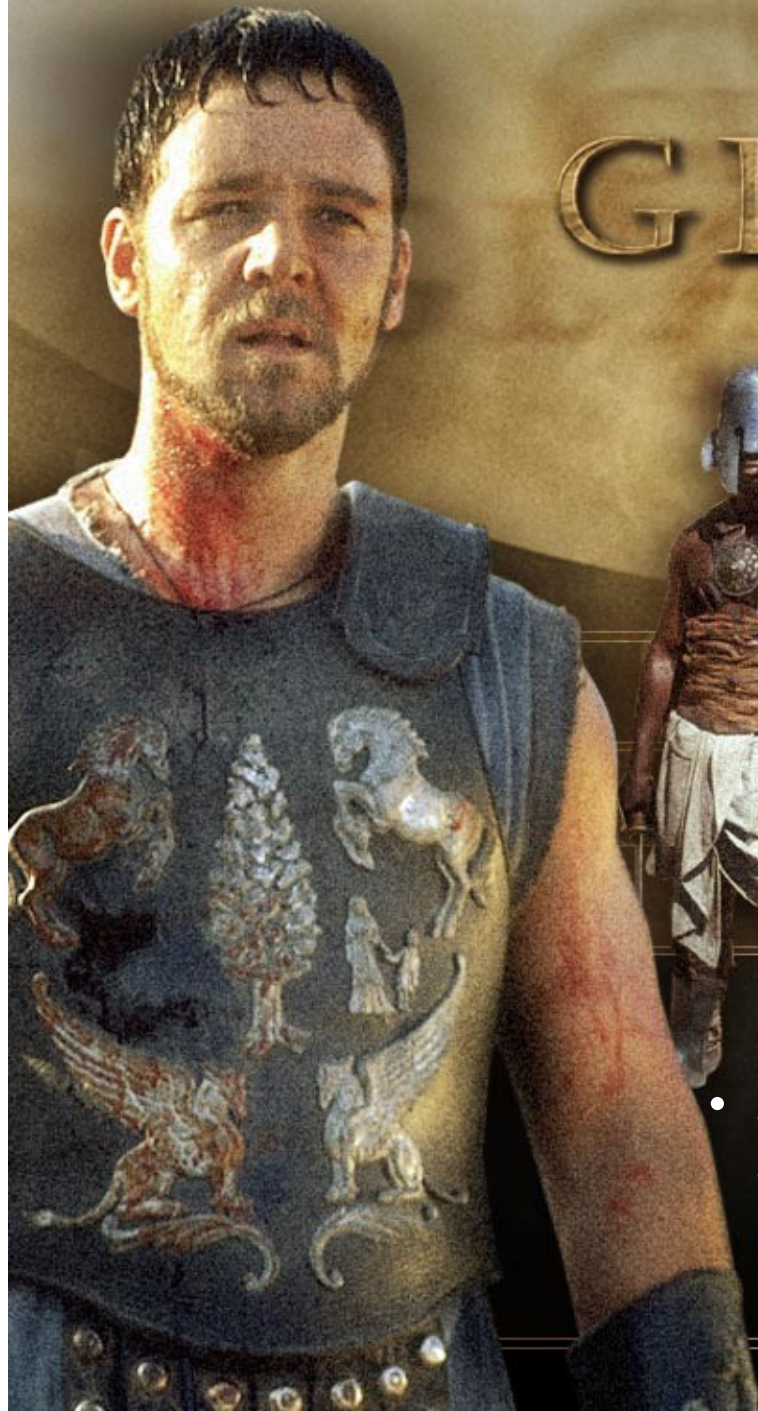
- Co je to sport, kdy a proč vzniknul?
- Římské hry:
  - Ludi – organizované státem (vozatajské závody, hon na divoká zvířata)
  - Munera – soukromé hry (zahrnovaly i gladiátorské zápasy)
- 42 př. n. l. – první státem organizované gladiátorské hry

Gladiátoři

- Gladius – meč
- Gladiátor – ten, kdo používá meč
- 3. – 2. stol. př. n. l. vyzbrojeni převážně konvenčně (kopí, meč, štít, přilbice)
- Od 1. stol. př. n. l. různé zbraně, souboj jako představení

GLADIATOR

IN THEATRES EVERYWHERE MAY 2000

- Samnita, Thrák, Hoplomachos, Murmillus, Retiarius, Secutor, Andabates, Dimachaerus, Eques, Essedarius, Laquerius, Sagittarius, Veles

WWW.GLADIATOR-THEFILM.COM

Program her

- Dopoledne
  - zápasy divokých zvířat,
  - představení s cvičenými zvířaty,
  - lov zvířat (*venatio*)
  - souboj člověka se zvířetem (*bestiarius*).
- V poledne
  - popravy zločinců a uprchlých otroků (smrt mečem, ukřižování, upálení nebo roztrhání divokými zvířaty).
  - Inscenované popravy (divadelní hra, končící smrtí)
- Odpoledne
  - gladiátorské zápasy ([video](#))

- **Pravidla:**

- gladiátor zápas vyhrál a přežil
- gladiátor byl zabit (10 – 25%)
- prohrál a následně byl zabit
  - prohrál a dostal milost
- souboj dopadl nerozhodně

- **Gladiátoři:**

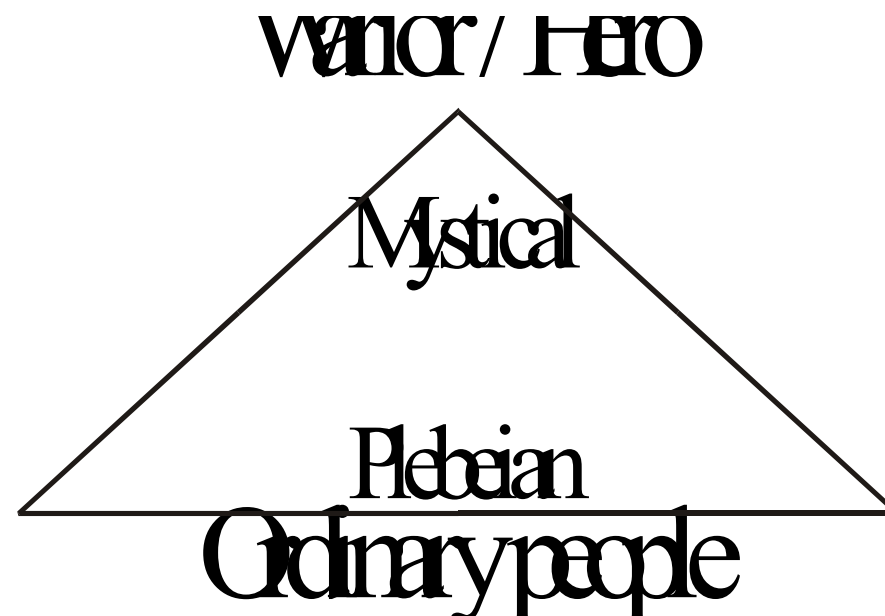
- Zločinci
- Otroci
- Zajatci
- Profesionálové

- Pollice Verso, [Jean-Léon Gérôme](#) (1824–1904)

Funkce bojových umění

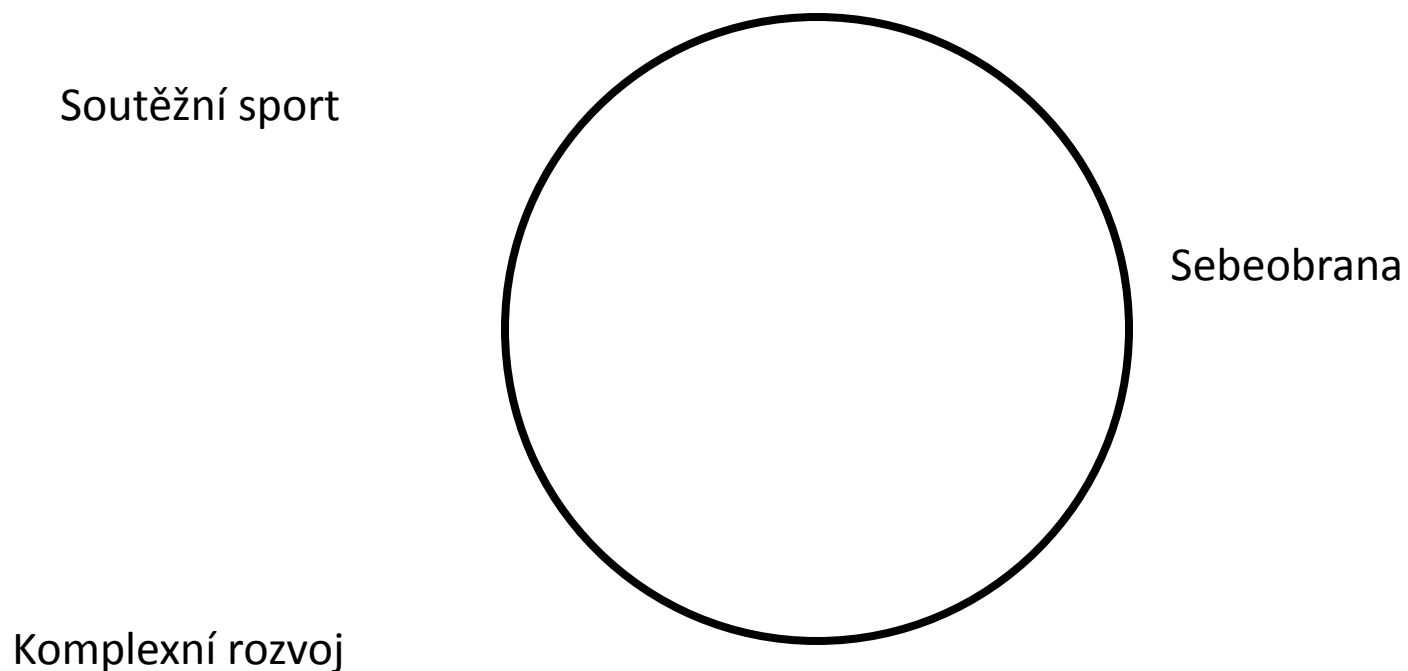
Historické hledisko

- Nevyhnutelnost boje – rozvoj bojových dovedností
  - Lov
  - Obrana
- Bít se znamená být
- Společenské rozdíly

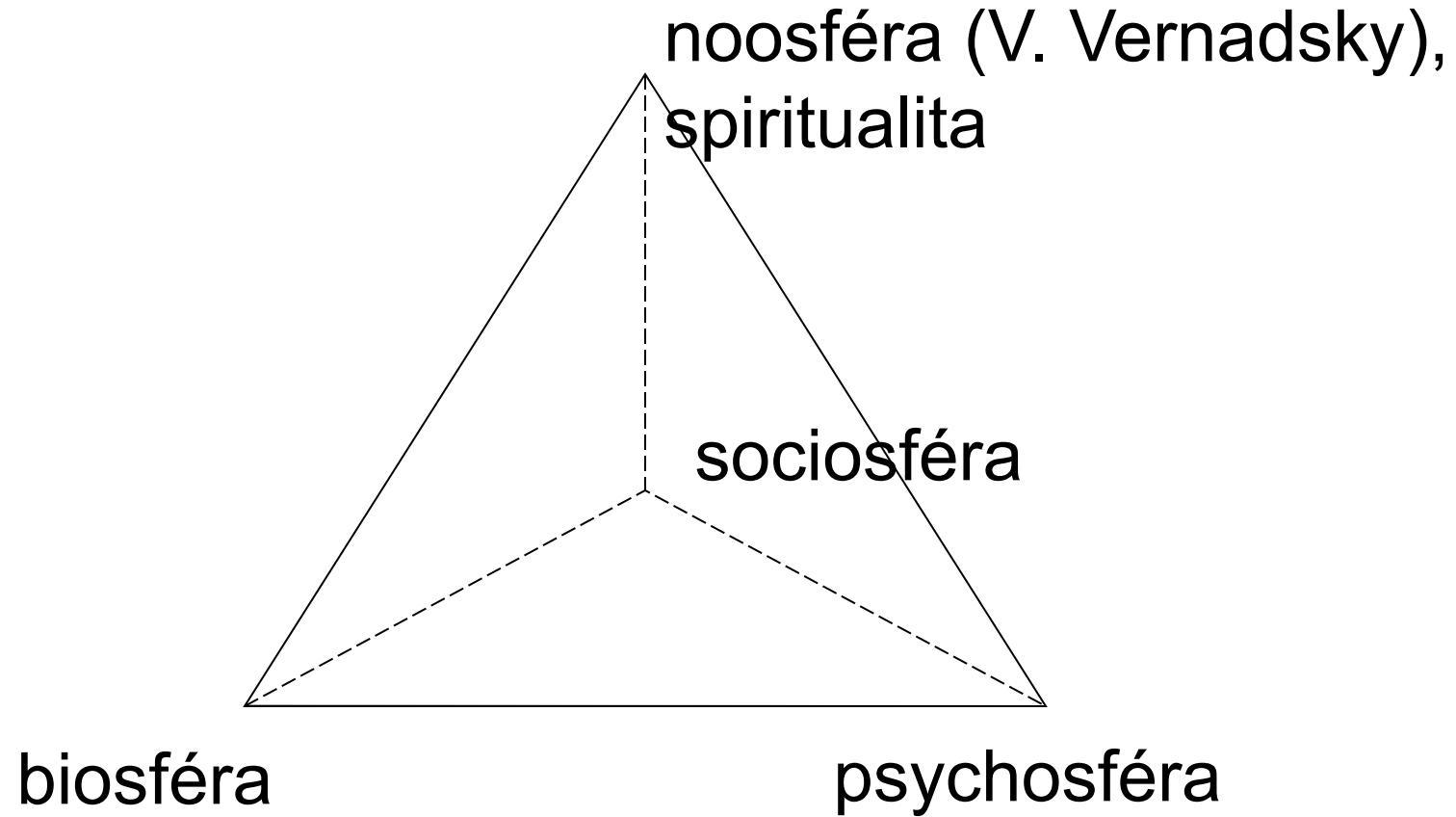

Současné hledisko

- Boj tváří v tvář není nevyhnutelný
- Transformace (v procesu sakralizace) na

Čtyřdimenzionální rozvoj (funkce)

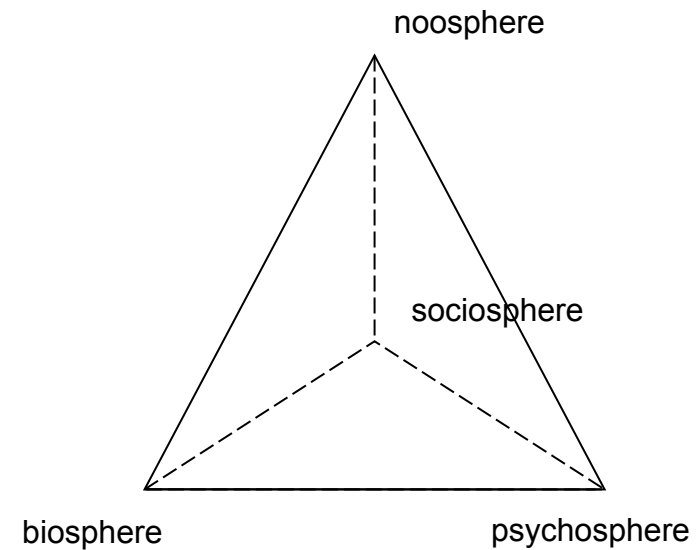

Čtyřdimenzionální rozvoj (funkce)

- **Biosféra**
  - Tělesný trénink a jeho složky
- **Psychosféra**
  - Psychické procesy a stavy, psychomotorika
- **Sociosféra**
  - Společenské normy
- **Noosféra** (V. I. Vernadski a Teilhard de Chardin geosféra-biosféra-noosféra (ř. *νοῦς + σφαῖρα*)
  - Někdy i spiritualita. Všechno poznání (i duchovní)

Funkce

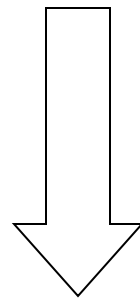
- Mít zdravý, funkční organizmus a umět ho použít
- Být integrovanou lidskou bytostí
- Mít dobré sociální vztahy
- Mít smysl života

Biodromální charakter

Rozvoj těla, duše, společnosti a ducha by měl být
kontinuální
nekončící

Celoživotní
cesta

Význam bojových umění

- Je potřeba rozlišovat různé aspekty boje a bojových umění
- Bojová umění podléhají trendům a potřebám společnosti (kultury)

Praxe bojových umění

Praxe bojových umění je různorodá:

BOJOVÁ umění

Bojová UMĚNÍ